
Hva er rett og hva er urett?

REDAKSJONELT

PÅL GULBRANDSEN

Pål Gulbrandsen (f. 1955) er medisinsk redaktør i Tidsskriftet.

Tidsskriftet

Postboks 1152 Sentrum

0107 Oslo

Spalten Rett og urett så dagens lys i Tidsskriftet nr. 3/1993 (1). Den skulle gi korte omtaler av juridiske og etiske forhold av relevans for leger, og ble redigert av Marit Hafting de fem første årene. Nå er det opprettet en redaksjon for spalten bestående av Anne Kjersti Befring, Reidun Førde og Pål Gulbrandsen med sikte på en planmessig presentasjon av aktuelle juridiske og etiske spørsmål. Det er naturlig å begynne året 2001 med en omtale av pasientrettighetsloven (2), etterfulgt av helsepersonelloven, spesialisthelsetjenesteloven og lov om etablering og gjennomføring av psykisk helsevern i de påfølgende numre.

Skillet mellom jus og etikk er ikke klart. Samfunnets regler slik de er nedfelt i lover og forskrifter bærer nødvendigvis i seg etiske normer fra den tid de ble forfattet. Disse normene er dynamiske, og kanskje endrer de seg raskere nå enn tidligere, i takt med en akselererende endringshastighet i samfunnet. Fordi det må være et rimelig samsvar med folks alminnelige oppfatning av hva som er rett og galt, vil endringene normalt også avspeiles i rettsavgjørelsene. Innholdet i kravet til forsvarlig legevirkosomhet er et eksempel på dette.

Vi ser også en tendens til stadig hyppigere endringer i selve lovverket, for at dette skal være mer forutsigbart og lettere tilgjengelig for folk enn ulovfestet rett er. I tillegg er det tiltakende politisk vilje til å lovregulere f.eks. organisatoriske forhold (fastlegeordningen, spesialisthelsetjenesten), fordeling av velferdsgoder (pasientrettighetsloven, trygdelovgivningen) eller befolkningens atferd (røykeloven, smittevernloven). Alt dette gjør at det er krevende for legfolk, leger inkludert, å følge med.

De etiske regler for leger (3) endres ikke så ofte, og her er ingen vesentlig kursendring. Det gjenspeiler kanskje minst to ting – at de er vel gjennomtenkte, og at medisinsk etikk er konservativ. Det er f.eks. ingen selvfølge at leger bøyer seg for et politisk vedtak om å tillate aktiv dødshjelp og

reviderer de etiske regler (4). Reglene er profesjonens egne, og det er Rådet for legeetikk som avgjør når reglene brytes og hvor alvorlig en reaksjon skal være. Det vanlige vil være at lovverk og etiske regler er sammenfallende, men man kan se for seg situasjoner der en leges atferd bedømmes ulikt av domstolene og Rådet for legeetikk. Etiske normer generelt og de etiske regler for leger spesielt tillegges vekt også i juridisk sammenheng.

De etiske regler må være gjenstand for løpende diskusjon. Forhold knyttet til den teknologiske utviklingen, vanskeligheter med å prioritere pasienter og økende sprik i kvaliteten på legearbeid (5) vil i fremtiden stadig sette reglene på prøve. Tidsskriftet bør være et naturlig forum for debatt, og spalten Rett og urett stedet for balanserte fremstillinger av hva ev. uenighet dreier seg om. 40 % av leserne mener at bladet burde være mer orientert om jus og etikk (6).

I redaksjonen merker vi stadig at jurister og leger kan ha ulik forståelse av en lovtekst. Ideelt sett burde det være slik at en norsk lov er klar for alle som leser den. Ikke minst vil vel leger, som er velutdannede, oppfatte seg som meningsberettiget i forhold til hva de leser ut av en tekst. Men den rene lovteksten er ofte ikke fyllestgjørende, og ingen lov kan formuleres slik at den passer for enhver situasjon. I praksis vil man være avhengig av kunnskap både om betydningen av ordvalg i lovteksten i seg selv, intensjonen i forarbeidene til loven og kjennskap til hvordan loven praktiseres. Spalten Rett og urett vil i større grad enn tidligere trekke veksler på juridisk ekspertise i sin drøfting av rettslige temaer.

Innspill fra leserne om problemstillinger man ønsker drøftet i spalten mottas med stor interesse.

LITTERATUR

1. Hafting M. Jus, etikk og medisin. Tidsskr Nor Lægeforen 1993; 113: 313 – 4.
2. Halvorsen M. Pasientrettighetsloven Tidsskr Nor Lægeforen 2001; 121: 104.
3. Etiske regler for leger. Årbok for Den norske lægeforening. Oslo: Den norske lægeforening, 2000.
4. Førde R. Profesjonsetikk. I: Ruyter KW, Førde R, Solbakk JH. Medisinsk etikk – en problembasert tilnærming. Oslo: Gyldendal Akademisk, 2000.
5. Aasland OG. Eliteleger og grasrotleger – en økende konflikt? Tidsskr Nor Lægeforen 1997; 117: 920.
6. Aasland OG, Nylenna M. ” . . at byde Dem et værdifuldt og underholdende Stof”. Tidsskriftets leserundersøkelse 1999. Tidsskr Nor Lægeforen 1999; 119: 2482 – 6.

Publisert: 10. januar 2001. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 24. juni 2026.